

Гусєва О. Ю., д.е.н., проф.,
Державний університет
телекомунікацій

НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті сформульовано головні компоненти цифрової економіки. Досліджено і структуровано за рівнем розвитку цифрової економіки 4 групи країн. Висвітлено сучасні проблеми реалізації Концепції цифрової економіки в Україні. Обґрунтовано напрями реалізації Концепції цифрової економіки України в контексті підвищення її значущості у світових ІТ-рейтингах.

Ключові слова: цифрова економіка, технології, інтернет, бізнес, бізнес-модель, рейтинг, цифровий розвиток України

Постановка проблеми. За останні роки значно підвищилась увага до розвитку цифрової економіки та її концептуалізації як підстав для економічних та політичних рішень. Всесвітній економічний форум започаткував ініціативу дослідження «digital economy» як провідного напрямку майбутнього розвитку суспільства. 17 січня 2018 Кабінет міністрів затвердив "Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки". Концепція передбачає перехід від сировинної економіки до високотехнологічних виробництв. Сировинна економіка поживає ресурси. Цифрова економіка передбачає високотехнологічне виробництво та ефективні бізнес-процеси з використанням ІТ-технологій та телекомунікацій. Разом з тим існує багато досліджень, які продовжують націлюватися суто на інформаційну економіку, що певним чином спотворює орієнтири і не сприяє врахуванню сучасних трендів нових технологічних рішень та можливостей. Але оскільки головним стратегічним орієнтиром для України обрано розвиток економічних процесів за принципами прискореної цифровізації усіх ланок промисловості та бізнесу, виважені підходи до обґрунтування реальних бар'єрів та можливостей реалізації казаної вище Концепції є дуже важливими та актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, невирішена раніше частина загальної проблеми. На тлі прискореного розвитку нових технологій та швидкого їх впровадження набувають поширення концептуальні дослідження, присвячені осмисленню індукційованих перетворень на теоретичному рівні. До найбільш вагомих робіт слід віднести концептуальні підходи Д. Белла «постіндустріальне суспільство» [1], Ф Махлупа «інформаційне суспільство» [2], К. Келлі «економіка знань» [3], Є. Єщенко «мережева економіка» [4], О. Маслова «інформаційна економіка» [5]. Проте означені дослідження не висвітлюють механізмів реалізації елементів цифрової економіки з урахуванням економіко-соціальних та технологічних можливостей різних країн. Оскільки Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки була прийнята тільки на початку 2018 року, отже фундаментальних досліджень стосовно цифровізації вітчизняної економіки існує небагато. Тому виважене обґрунтування можливих напрямів реалізації Концепції цифрової економіки в Україні стоїть у колі найбільш нагальних проблем.

Мета дослідження. Обґрунтування напрямів та проблем реалізації Концепції цифрової економіки в Україні в контексті підвищення її значущості у світових ІТ-рейтингах.

Виклад основного матеріалу. Термін «цифрова економіка» ввів у 1995 р. Дон Тапскотт. Це – економіка, що базується на цифрових комп'ютерних технологіях, яку іноді називають інтернет-економікою, новою економікою, або веб- економікою. Під цифровою

економікою розуміють також виробництво, продаж і постачання продуктів за допомогою комп'ютерних мереж. Тобто цифрова економіка - це економічна діяльність, яка відрізняється мережевою свідомістю та взаємозв'язком віртуальних технологій. Іншими словами - це економіка віртуальних світів.

До основних принципів цифрової економіки відносяться: глобальний доступ до ресурсів без посередників; надання ресурсів в оренду; використання волонтерської моделі; продажі по вимозі через глобальні екосистеми. На міжнародній арені шлях від інформаційної економіки до цифрової зайняв чуть більше 30 років. В даний час головною міжнародною організацією, яка розробляє стандарти розвитку цифрової економіки, є Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). У 2017 р. ОЕСР виділила 4 ключевих драйверів цифрової трансформації: Інтернет-речі, технологія аналізу великих даних, штучний інтелект та технологія блокування.

Узагальнюючи існуючі визначення цифрової економіки, слід зазначити, що у більшості визначень превалює компонентний підхід при розгляді економічної сутності цифрової економіки. Так, ОЕСР та Т. Мезенбург виділяють три основні компоненти цифрової економіки: 1. підтримуюча інфраструктура (апаратне та програмне забезпечення, телекомунікації, мережі та ін.); 2. електронний бізнес або e-business бізнес (ведення господарської діяльності та будь-яких інших бізнес-процесів через комп'ютерні мережі); 3. електронна комерція або e-commerce (дистрибуція товарів через Інтернет).

Для широкої громадськості "цифрова економіка" означає сьогодні новий рівень цифрових послуг, коли в онлайн переходять платежі комунальних платежів, закупівель тощо. А для промислових підприємств перехід до цифрової економіки визначається в світі як «Промисловість 4.0» - четверта промислова революція. Характерною особливістю цифрової економіки виступає її зв'язок з економікою на вимогу (on-demand economy), яка передбачає не продаж товарів і послуг, а отримання доступу до них саме в той момент, коли це потрібно. Отримання замовлень відбувається онлайн, а їх виконання - офлайн. Переваги економіки на вимогу це: висока швидкість отримання необхідної послуги або товару; зниження їх вартості для кінцевого користувача завдяки зниженню кількості посередників; спрощення виходу постачальників товарів і послуг на користувачів.

Для того, щоб оцінити перспективи розвитку цифрового майбутнього в Україні, необхідно дослідити рейтинг країн світу у розвитку цифрової економіки. Найбільш популярним рейтингом є американський рейтинг «Digital Evolution Index 2017». Рейтинг оцінює кожну державу за 170 унікальними параметрами. Вони описують 4 основних фактора, які визначають темпи цифровізації: рівень пропозиції (наявність доступу до Інтернет та ступінь розвитку інфраструктури); потреби споживачів на цифрові технології; інституціональне середовище (політика держави, законодавство, ресурси); інноваційний клімат (інвестиції в R & D і в цифрові стартапи). Рейтинг відображає прогрес у розвитку цифрової економіки різних країн, а також рівень інтеграції глобальної мережі в життя мільярдів людей. Проведений аналіз дозволяє виділити 4 групи країн за рівнем розвитку цифрової економіки:

1. Країни лідери. За результатами дослідження "Цифрова еліта" в світі - це: Сингапур, Великобританія, Нова Зеландія, ОАЕ, Естонія, Гонконг, Японія і Ізраїль.

2. Країни, які уповільнюють темпи зростання. Це Південна Корея, Австралія, а також країни Західної Європи та Скандинавії. Без введення інновацій, ці держави ризикують відставати від лідерів.

3. Перспективні країни. Незважаючи на відносно низький загальний рівень цифровізації, ці держави знаходяться на піку цифрового розвитку та демонструють стійкі темпи зростання, що приваблює інвесторів. Китай, Кенія, Росія, Індія, Малайзія, Філіппини, Індонезія, Бразилія, Мексика

4. Проблемні країни: ПАР, Перу, Єгипет, Греція, Пакистан. Вони стикаються з серйозними викликами, які пов'язані з низьким рівнем цифрового розвитку та низькими темпами зростання.

Типові риси країн, які є лідером з цифрової економіки, Естонії наведені на рис. 1.

ЕСТОНІЯ - КРАЇНА, ЯКА ВХОДИТЬ ДО ПЕРШОЇ ДЕСЯТКИ КРАЇН З ВИСОКИМ РІВНЕМ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

НАЙГОЛОВНІШІ ОЗНАКИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ в ЦІЙ КРАЇНІ:

- ✓ 99% державних послуг в Естонії доступні онлайн в режимі 24/7. Виключення складають послуги одруження або розлучення та купівля нерухомості
- ✓ У більшості громадян є електронний паспорт — ID Card, який дозволяє отримувати послуги онлайн, у тому числі голосувати на муніципальних і парламентських виборах (30,5% так голоували)
- ✓ З 2014 року країна надає цифрове резидентство для ведення бізнесу. Зараз естонським e-residency користується 27 тис. громадян з 143 держав. Більшість компаній в країні реєструються і звітують онлайн .
- ✓ З 2016 року більш ніж 50 державних послуг громадяни отримують через смартфони (полуга m-Government)

Рис 1. Найголовніші ознаки цифрової економіки в Естонії

Особливість розвитку цифрової економіки в Україні полягає у тому, що користувачі та бізнес значно випереджують державу та промисловість. Український малий і середній бізнес вже досить вільно працює в Інтернеті і в основному використовує цифрові методи просування своїх послуг. Але держава і велика промисловість в Україні кардинально відстали. Безумовно, держава проводить технологічні зміни, але поки цього недостатньо. Ще складніше ситуація у великому промисловому секторі. Ідея поновлення старого промислового парку реалізується вкрай повільно. Тому завдання, яке ставить перед державою цифрова економіка сьогодні - це впровадження цифрових технологій у виробництво, освіту та медицину.

На даному етапі цифрова інфраструктура в Україні є недостатньо розвиненою. По За даними ресурсу Speedtest.net позиції України в світі за показниками якості Інтернет з'єднання дуже низькі: 114 місце за якістю мобільного інтернету і 45 місце за якістю широкополосного інтернету. Наразі близько 35 % сільського населення України в цілому не мають доступу до широкополосного Інтернету. 53% українських шкіл та 83% медичних закладів також не підключені до Інтернету. Виправити цю ситуацію можливо за допомогою проектів державно-приватної партнерства. Це дасть можливість за кілька років досягти широкого кола інтернету понад 80%. Цифрова економіка - це також цифровий ринок. Якщо українські ІТ-компанії можуть дозволити собі самому сучасному обладнанню, то малий та середній бізнес, потенційні покупці їх товарів і послуг в Україні, обмежені як в техніці, так і в фінансах. Це стосується і пересічного споживача, якому з аналогічних причин не доступні сучасні цифрові блага (наприклад, розумне житло, автоматизовані мобільні магазини тощо).

На основі вищевикладеного сформульовано ключові напрями реалізації концепції цифрової економіки в Україні (рис. 2).

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ В УКРАЇНІ

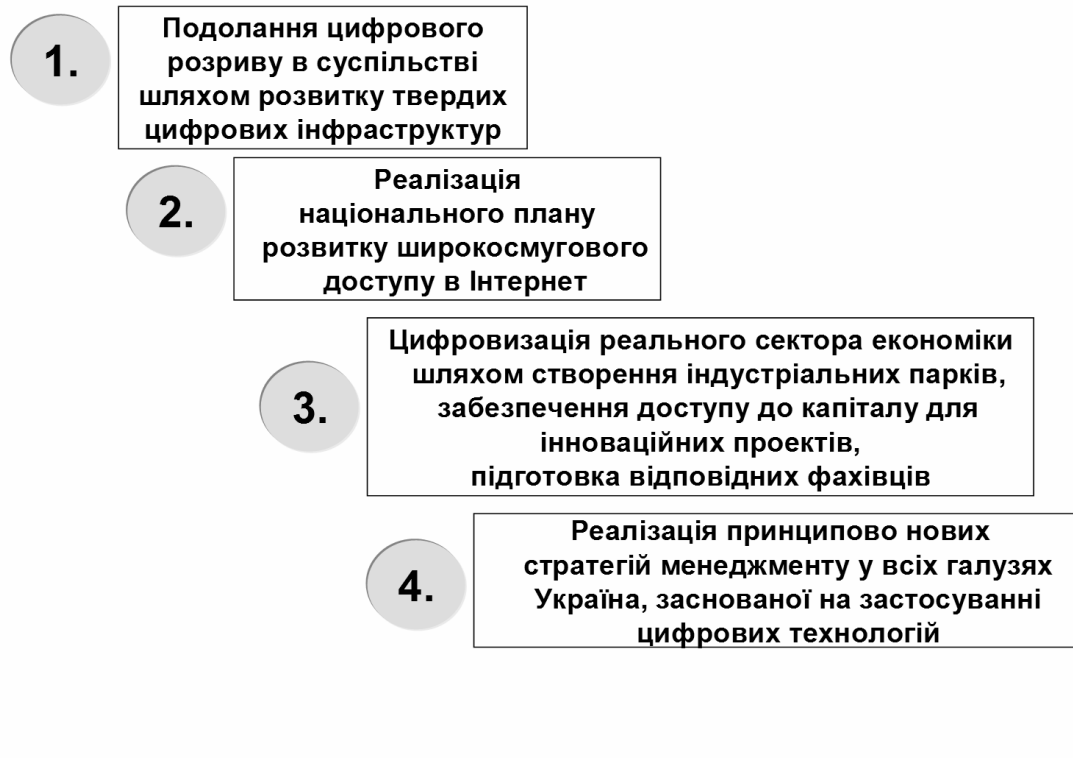

Рис. 2. Ключові напрями реалізації концепції цифрової економіки в Україні

Аналіз показав, що реалізація означених напрямів дозволить суттєво покращити економічний стан та суттєво підвищити позиції України у світових ІТ – рейтингах (рис. 3).

ПРОГНОЗОВАНЕ ПІДВИЩЕННЯ УКРАЇНИ У СВІТОВИХ ІТ-РЕЙТИНГАХ ЗА УМОВ УСПІШНОГО РОЗВИТКУ

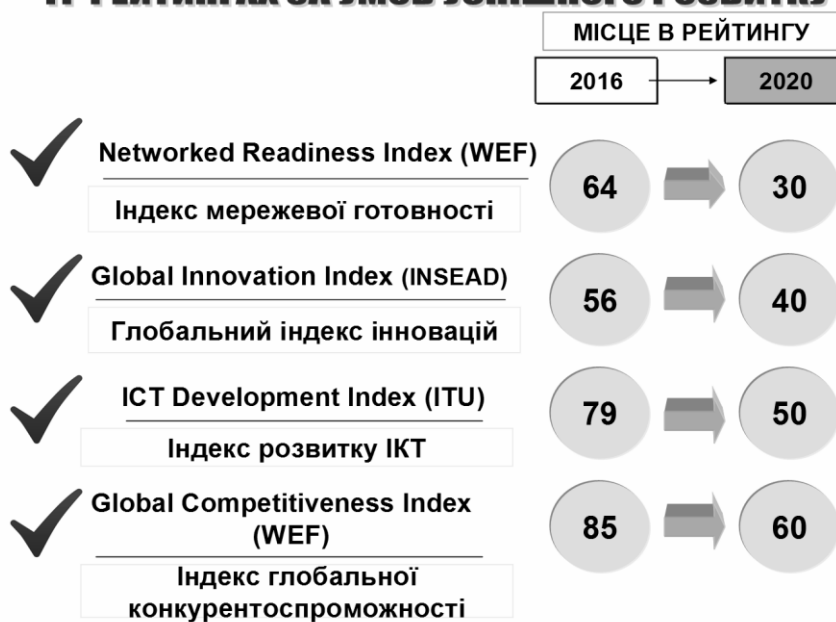

Рис. 3. Динаміка прогнозованого підвищення ІТ-рейтингу України до 2020 р.

Таким чином, прискорений сценарій цифрового розвитку України передбачає: усунення бюрократичних перешкод, що заважають розвитку цифрової економіки в 2018

році; стимулювання для бізнесу, що прагне до цифровізації; впровадження державою масштабних проектів цифрових перетворень на базі сучасних моделей державно-приватної партнерства; розвиток та поглиблення цифрових компетенцій громадян; розвиток цифрового підприємництва.

Висновок. Проведений аналіз показав, що особливість розвитку цифрової економіки в Україні полягає у тому, що користувачі та бізнес значно випереджують державу та промисловість. Український малий і середній бізнес вже досить вільно працює в Інтернеті і в основному використовує цифрові методи просування своїх послуг. Але держава і велика промисловість в Україні кардинально відстали. Проте виважений механізм реалізації Концепції цифрової економіки дозволить Україні суттєво піднятися у міжнародних ІТ-рейтингах, і відповідно, значно покращити ключові показники економічного розвитку країни. Але для успішної реалізації цієї концепції необхідно у реалізувати першочергові напрями, які знизять головні перешкоди цифровізації країни.

До основних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні слід віднести: подолання цифрового розриву в суспільстві шляхом розвитку твердих цифрових інфраструктур; реалізацію національної плану розвитку широкосмугового доступу в Інтернет; цифровізацію реального сектора економіки шляхом створення промислових парків, забезпечення доступу до капіталу для інноваційних проектів та підготовки відповідних спеціалістів; впровадження основних інновацій у бізнес-моделі, а не в технології.

Список використаної літератури

1. Bell, D. The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting. N. Y.: Basic Books, 1973.
2. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США. М.: Прогресс, 1966.
3. Kelly K. New Rules for the New Economy. WIRED. September, 1997. URL: <http://www.wired.com/wired/0.09/newrules.html>
4. Ещенко Е. О. Сетевые сообщества – драйверы институциональных трансформаций глобальной хозяйственной системы. Экономика и Финансы. 2014. № 10. С. 3–9.
5. Маслов А. О. Теорія інформаційної економіки та її інституційно-соціальні витоки. Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. пр. 2012. Вип. 27. Т. 3. С. 110–118

REFERENCES

1. Bell, D. The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting. New York: Basic Books, 1973.
2. Makhlop, F. Proizvodstvo i rasprostraneniye znaniy v SShA [Production and dissemination of knowledge in the US]. Moscow: Progress, 1966.
3. Kelly, K. –New Rules for the New Economy–. WIRED. <http://www.wired.com/wired/0.09/newrules.html>
4. Eshchenko, E. O. –Setevyye soobshchestva – drayvery institutsionalnykh transformatsiy globalnoy khozyaystvennoy sistemy– [Network communities – drivers of institutional transformations of the global economic system]. Ekonomika i Finansy, no. 10 (2014): 3-9.
5. Maslov, A. O. –Teoriia informatsiinoi ekonomiky ta yii instytutsiino-sotsialni vytoky–[The theory of information economy and its institutional and social origins]. Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky. Vol. 3, no. 27 (2012): 110-118.

ГУСЕВА ОЛЬГА ЮРЬЕВНА. НАПРАВЛЕНИЯ РЕАЛИЗАЦИИ КОНЦЕПЦИИ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ. В статье сформулированы главные компоненты цифровой экономики. Исследованы и структурированы по уровню развития цифровой экономики 4 группы стран. Освещены современные проблемы реализации Концепции

цифровой экономики в Украине. Обоснованы направления реализации Концепции цифровой экономики Украины в контексте повышения ее значимости в мировых ИТ-рейтингах.

Ключевые слова: *цифровая экономика, технологии, интернет, бизнес, бизнес-модель, рейтинг, цифровой развитие Украины.*

GUSYEVA OLGA. DIRECTIONS OF REALIZATION OF CONCEPT OF DIGITAL ECONOMY OF UKRAINE. *The article formulates the main components of the digital economy. Investigated and structured according to the level of development of the digital economy of 4 groups of countries. The modern problems of implementation of the Concept of digital economy in Ukraine are highlighted. The directions of implementation of the Concept of the digital economy of Ukraine in the context of increasing its significance in world IT ratings are substantiated.*

Key words: *digital economy, technologies, the Internet, business, business model, rating, digital development of Ukraine.*